

ELEMENT ZLOČINA

The Element of Crime

Danska 1984 104'

režija Lars von Trier **scenarij** Lars von Trier, Niels Vørsel **fotografija** Tom Elling **glasba** Bo Holten, Henrik Blichmann, Mogens Dam **igrajo** Michael Elphick, Me Me Lai, Esmond Knight, Jerold Wells, Preben Lerdoff Rye, Astrid Henning – Jensen, Gotha Andersen, Mogens Rukov, Lars von Trier

zgodba

Bivšega policajca Fischerja, ki je bil pred trinajstimi leti izseljen v Egipt, preganjajo mučni spomini na dogodke iz zabrisane preteklosti. Po pomoč se zateče k terapevtu. Ta ga prek hipnoze prenese v spomine na življenje v Evropi, ki je v razpadajočem in dekadentnem stanju. V spominih Fischer obišče Osborna, svojega nekdanjega učitelja na policijski akademiji, ki je zdaj upokojen. Z njim naveže pogovor o njegovi knjigi Element zločina in o njeni aplikaciji na realne zločine. Da bi ujel skrivnostnega zločinca, ki serijsko pobija mlade prodajalke loterijskih listkov, se Fischer v skladu s teorijami, opisanimi v knjigi, spusti na nevarno pot poistovetenja z morilčevim razmišljanjem.

Element zločina je tehnično in estetsko najbolj dovršen film Larsa von Trierja. Če pomislimo, da ga je posnel pri svojih 28-ih letih in da je to njegov prvi celovečerec, se lahko samo čudimo, od kod mu takšno znanje in stilski perfekcionizem. Film odlikuje sijajna fotografija s čudovito svetlo oranžno barvo in scenografija, ki jo sestavljajo številne kovinske strukture, razbita stekla, groteskne luči in loterijske srečke. Z njo je hotel režiser prikazati razbitost, propadlost in nihilizem Evrope, te mitične strukture, ki se je porajala v režiserjevem nezavednem hkrati kot skrivnost, manko, in presežna vrednost, dekadenca. Zato ni naključje, da je film v današnjem času, ko je mit Evrope znova na pohodu, tako čudovito aktualen. Predstavlja tudi osnutke von Trierjevih poznejših filmov: začne se s hipnozo, kot kasneje film *Evropa* (1991), medtem ko rumeno-oranžna svetloba spominja na režiserjev cikel *Kraljestvo* (Riget, 1994). Kamera je statična in von Trier še ni obremenjen s pravili Dogme, pravzaprav eksperimentira z vsemi izraznimi sredstvi, da bi izoblikoval lasten artistski stil. Gledalca pripravi do tega, da dobesedno pade v nezavedno glavnega igralca in nato v nezavedno morilca, ne da bi ga pri tem kakorkoli zmedel.

Časovni konstrukti v filmu so prav neverjetni – najprej se glavni igralec s pomočjo hipnoze vrne trinajst let nazaj v obdobje iskanja morilca, hkrati pa se s podoživljanjem svoje mračne odisejade vrača po sledih morilca in znova prehodi njegovo pot. Miselno naredi dvojno pot, časovni looping, ki je dojemljiv samo v kraljestvu nezavednega. To je mojstrsko delo, ki zahteva izreden napor pri snemanju in pri katerem nikoli ne vemo, kako bo gledalec odreagirati. Režiser se med drugim poslužuje številnih simbolov, ki delujejo kot sanjski; pri tem izstopa motiv konjske glave: ponavlja se kot nekakšen totem morilca, ki z njim označuje teritorij zločina. Konjska glava je tisti peti element, ki poleg vode, ognja, zraka in zemlje izpričuje element zločina. Režiser je pri svojem delu pravi alkimist, saj v filmu prepleta tako različne naravne elemente kot različne rase (glavni igralec je Evropejec, njegova ljubica je Azijka, terapevt-hipnotizer je Afričan), časovnosti in prostorske dimenzije. Lahko bi rekli, da prek glavnega lika detektiva sintetizira različna nasprotja v iskanju zlata oziroma rešitve uganke.

Režiser se poigrava tudi z idejo *déjà vu*, saj je glavni lik pod okriljem

mentorja in njegove knjige *Element zločina* tako predan iskanju morilca, da začne razmišljati na isti način. Da bi bila ironija še večja, spoznava iste ljudi, dobi isto ljubimko in prispe na iste kraje, ki so bili povezani z morilcem. V nekem trenutku, ko leži na postelji z okrvavljeno ljubimko, doživi miselni preblisk, da se je vse to že nekoč dogajalo in da je morilec že v njem samem. Po tem dogodku se začne obnašati kot morilec, saj je meja med njim in zločincem nerazpoznavna. Zdi se, da režiser ne verjame v naključja, še več, prav gotovo verjame v miselno prepletenost ljudi in v soodgovornost vseh do zločina. To je zaznati tudi v prikazu ostalih izstopajočih likov v filmu, saj vsi delujejo kot potencialni morilci. Ostareli policist, ki napiše knjigo *Element zločina*, kot da bi se že izkusil v koži morilca, ima napade blaznosti skozi celoten film. Neki drug inšpektor, ki tudi preiskuje umor, v napadih jeze skoraj pobije vse priče itd. Nekateri groteskni prizori v filmu spominjajo na prepletajoč se svet Kafke, Markiza de Sada in "rdečih" pesmi Srečka Kosovega, ki pojejo o smrti Evrope.

Prav gotovo pa lahko rečemo, da še nikoli ni bila grotesknost tako erotična in erotika tako groteskna, kot je ravno v pričujočem filmu. Prizori med glavnim likom in prostitutko azijskega rodu so čudovit preplet brutalnosti, soodvisnosti in poezije. Prizor, ko se ona gola v obupu želi vreči čez zaprto okno in se njene roke krvavo lepijo na razbito steklo, vzbuja pri gledalcu celoten spekter vseh možnih čustev. Njena telesnost je tudi v vseh drugih prizorih, ko leži na postelji ali v objemu številnih svetilk, tako mogočna in vzvišena, da se zdi, kot bi režiser hotel poudariti sublimnost ženske narave, razpetost med zločinom in nedolžnostjo, svetništvom in vulgarnostjo, željo in smrtjo. Kot da bi na neki nezaveden način hotel pokazati, zakaj so ženske bolj dovzetne za vlogo žrtve in kako lahko hkrati zaradi svoje lepote tudi prispevajo k zločinu.

Pričujoči film je definitivno eden najboljših filmov Larsa von Trierja in v svojem nedoločljivem žanru združuje tako elemente detektivke kot znanstveno-fantastične zgodbe, grozljivke, psihološke drame, erotike ... Glede na uspeh drugih filmov omenjenega režiserja se lahko samo vprašamo, zakaj je ostal med filmsko populacijo zanemarjen in neprepoznaven, ko pa ga po umetniški kvaliteti lahko uvrstimo v sam vrh filmskega ustvarjanja sploh. •

miša gams